

УДК
159.9:364.63:376.1

**Психологічна підтримка жінок із травматичними життєвими
сценаріями: реалізація кризоорієнтованої освітньої моделі**
**Psychological support for women with traumatic life scenarios:
implementation of a crisis-oriented educational model**

Svitlana Yalanska

Doctor of Psychological Sciences, Professor, Dean of the Faculty of
Psychology and Social Work, Professor of the Department of Crisis Psychology

Світлана Яланська

доктор психологічних наук, професор, декан факультету психології
і соціальної роботи, професор кафедри кризової психології

<https://orcid.org/0000-0003-3289-5331>

yalanskasvetlana@gmail.com

Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University,
Ostrogradskoho str., 2, Poltava, Ukraine

Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка, Остроградського, 2, Полтава, Україна

Yana SHAPOVAL

Postgraduate Student of the Department of Crisis Psychology

Яна Шаповал

аспірант кафедри кризової

психології <https://orcid.org/0009->

[0006-4537-2248](https://orcid.org/0009-0006-4537-2248)

yashapoval07@gmail.com

Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Ostrogradskoho
str., 2, Poltava, Ukraine

Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка, Остроградського, 2, Полтава, Україна

Abstract

The aim of this study is to analyze the practical implementation of a crisis-oriented educational model within the context of professional training for specialists

providing psychological support to women with traumatic life experiences resulting from sexual violence. The focal point of the research is the program «School of Extreme and Crisis Psychology," which operated during 2024–2025 as a platform for enhancing the qualifications of professionals in crisis intervention.

The methodological strategy combined the principles of objectivity, systemicity, and contextuality, based on the learning experiences of the program's participants. The theoretical foundation involved methods of analysis, synthesis, comparison, and generalization, which allowed for the identification of key components of the model. An empirical survey method was used to examine the professional background, needs, motivations, and preparedness of participants. The methodological paradigm incorporated an integrative approach, uniting cognitive-affective analysis, crisis intervention, ethical sensitivity, supervisory practices, and interactive learning.

The results of the study reveal a significant need for specialized training among professionals working with women affected by sexual violence, especially due to the lack of practical experience among younger specialists. The program's audience represented a diverse range of professions-psychologists, social workers, and educators-who encounter crisis-related cases. Only one-third of participants reported prior experience working with survivors of sexual violence, and among them, only a few had long-term experiences. A substantial portion of the participants recognized the need to master tools for emotional stabilization, ethical interaction protocols, and techniques for identifying symptoms of PTSD, complex trauma, dissociation, and frozen grief.

In conclusion, the developed crisis-oriented educational model proved effective in preparing specialists capable of delivering qualified assistance to

women in situations of trauma. It integrates theoretical depth, ethical sensitivity, and practical orientation, thereby fostering a professional environment ready to respond to the challenges of the current wartime and post-war period in Ukraine.

Keywords: sexual trauma; psychological first aid; psycho-emotional stabilization; psychosocial support; psychological education.

Анотація

Метою дослідження є аналіз практичної реалізації кризоорієнтованої освітньої моделі у контексті професійної підготовки фахівців для надання психологічної допомоги жінкам із травматичними життєвими сценаріями, зумовленими сексуальним насильством. У центрі дослідницького фокусу – програма «Школа екстремальної та кризової психології», що функціонувала протягом 2024–2025 років як платформа для підвищення кваліфікації фахівців кризового профілю.

Методологічна стратегія дослідження поєднувала принципи об'єктивності, системності та контекстуальності, ґрунтуючись на досвіді учасників навчання в межах Школи. Теоретична база була представлена методами аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення, що дозволило виокремити ключові компоненти моделі. Метод емпіричного опитування забезпечив вивчення професійного досвіду, запитів, мотивації та рівня підготовки учасників програми. Методична парадигма передбачала застосування інтегративного підходу, який об'єднував когнітивно-афективний аналіз, кризову інтервенцію, етичну чутливість, супервізійні практики та інтерактивне навчання.

Результати дослідження засвідчили високу потребу у спеціалізованій підготовці фахівців, що працюють із жінками, які постраждали від сексуального насильства, з огляду на брак практичного досвіду, зокрема у частини молодих спеціалістів. Аудиторія програми репрезентувала широкий спектр професій: психологів, соціальних працівників, освітян, що взаємодіють із кризовими кейсами. Встановлено, що лише третина учасників мала досвід роботи з постраждалими від сексуального

насильства, при цьому систематичний досвід мали одиниці. Значна частина учасників визнала потребу в опануванні інструментів стабілізації, протоколів етичної взаємодії, розпізнавання симптомів ПТСР, комплексної травми, дисоціацій, замороженого горя.

У висновках підкреслено, що розроблена кризоорієнтована модель освіти виявилася ефективною у підготовці фахівців, здатних надавати кваліфіковану

допомогу жінкам у ситуаціях травматизації. Вона поєднує теоретичну глибину, етичну чутливість і практичну орієнтацію, формуючи фахове середовище, готове відповідати на виклики сучасного воєнного та поствоєнного періоду в Україні.

Ключові слова: сексуальна травма; психологічна перша допомога; психоемоційна стабілізація; психосоціальна підтримка; психологічна освіта.

Вступ

Ефективна психологічна підтримка жінок із травматичними життєвими сценаріями, особливо тими, що включають сексуальне насильство, набула більшого значення у зв'язку з воєнним конфліктом та пов'язаних із ним кризових викликів. Зростання кількості звернень за психологічною допомогою, складність і глибина психотравматичних наслідків, специфіка впливу сексуального насильства на психоемоційний, когнітивний та соматичний стан постраждалих обумовлюють необхідність перегляду підходів до професійної підготовки фахівців, які працюють у сфері кризового реагування. У цьому контексті особливої уваги набуває проблема реалізації кризоорієнтованої освітньої моделі, що поєднує академічну підготовку з практикоцентричними методами навчання, чутливими до викликів, які постають перед фахівцем у роботі з жінками, що зазнали сексуального насильства.

Постає потреба в комплексному дослідженні професійної готовності психологів, соціальних та медичних працівників до надання психологічної допомоги в екстремальних умовах, у вивченні їхнього досвіду, запитів та

очікувань щодо підвищення фахової компетентності. Актуальність постановки проблеми зумовлена необхідністю розвитку національної системи кризової психологічної допомоги, та потребою створення науково обґрунтованих освітніх рішень, здатних адаптувати фахівця до складних морально- психологічних і професійних ситуацій, пов'язаних із роботою з вразливими групами населення.

Огляд сучасної наукової літератури свідчить про зростаючу академічну й практичну зацікавленість у питаннях психологічної підтримки жінок, які пережили сексуальне насильство, у зв'язку з реформуванням системи професійної підготовки фахівців. Одним із ключових напрямів дослідження є міжсекторальна взаємодія у процесі допомоги постраждалим. Зокрема, праці M. Hester та S. Lilley (2017) акцентують увагу на ролі незалежних консультантів із питань сексуального насильства у системі кримінального правосуддя. Підтримка на етапі судового супроводу, як і довготривале професійне ведення жінок, є необхідною складовою системного підходу.

Паралельно з цим, метааналіз N. Kalra et al. (2021) демонструє ефективність навчальних інтервенцій для медичних працівників у контексті реагування на випадки насильства з боку інтимного партнера, водночас вказуючи на дефіцит моделей із довготривалим ефектом. У свою чергу, дослідження J. Cook, E. Newman та V. Simiola (2019) підкреслює важливість інтеграції травмоорієнтованих компетентностей до професійних стандартів психологів і необхідність етичного ставлення до досвідів клієнтів.

Іншим важливим напрямом є дослідження ефективності програм раннього втручання в контексті робочого середовища. Як показали В. J. Lassiter, N. S. Bostain, та С. Lentz (2018), активне лідерство, конфіденційність і розвиток емпатії знижують рівень насильства. Аналогічно, А. М. Coleman, К. Chouliara, та Z. Currie (2018), А. J. Barrington та J. Shakespeare-Finch (2012) звертають увагу на важливість супервізій у подоланні вікарної травматизації та розвитку професійного зростання.

У галузі медичної допомоги значну увагу приділено розробці інструментів оцінки травмоінформованості, як-от TICOMETER (Bassuk et al., 2017). А. А. Lundh, С. Tannlund, та А. Ekwall (2022), S. Donahue et al. (2018) наголошують на потребі підготовки працівників до розпізнавання ознак насильства і торгівлі людьми. У свою чергу, V. Souto та M. Castelar (2020) вказують на бар'єри в роботі фахівців – плінність кадрів, організаційна слабкість, дефіцит міжвідомчої координації.

Інноваційні освітні формати, зокрема віртуальні симуляції, засвідчують потенціал до розвитку контекстної компетентності (Gerber et al., 2021). S.

Michalchuk та S. L. Martin (2018) доповнюють психологічний аспект вивченням вікарного посттравматичного зростання. У сфері терапії жінок, які постраждали від насильства з боку інтимного партнера, R. C. Keynejad et al. (2020), M. Nameed et al. (2020) підкреслюють позитивний вплив інтервенцій на симптоматику, навіть за відсутності адаптації програм. K. Medeiros і J. Griffith (2019) звертають увагу на важливість довготривалого впливу освітніх програм.

У дослідженні С. А. Franklin et al. (2019) доведено, що спеціалізоване навчання поліцейських знижує ризик вторинної віктимізації через покращене розуміння реакцій жінок. D. N. Versoff et al. (2019) відзначають доцільність інтегрованих моделей освіти для фахівців на перетині права та психології.

А. Е. Adams та М. L. Beeble (2019) довели, що економічне насильство негативно впливає на психологічне благополуччя жінок. А. Е. Austin et al. (2017) систематизують інтервенції для жінок-матерів і закликають до адаптації програм. Терапевтичний ефект наративної експозиції серед жінок у стані постійного насильства підтверджено Т. Orang et al. (2018). D. Акса et al. (2021) наголошують на потребі когнітивно орієнтованих методик у підготовці слідчих. Травмоорієнтовані втручання активно вивчаються у різних контекстах. К. R. Fischer et al. (2018) та J. Kim

et al. (2021) окреслюють обмеження наявних моделей і потребу у специфічних організаційних рішеннях. M. J. Scheel et al. (2018) пропонують інноваційну модельну програму з мультикультурною орієнтацією. S. D. Hart та D. P. Boer (2020) удосконалюють методи оцінювання ризику сексуального насильства. C. M. Sullivan et al. (2018) вказують на переваги застосування травмоорієнтованих практик у притулках.

J. Lavoie et al. (2019) виявили бар'єри в комунікації між постраждалими та поліцією. Водночас, C. Cummings et al. (2018) підкреслюють роль задоволення від співчуття у запобіганні вигорянню фахівців. M. Vilariño et al. (2018) підтверджують необхідність оцінки психічного стану постраждалих жінок. E. K. Nopper (2019) запропонував модель оцінки для жертв торгівлі людьми.

У національному контексті К. Лупанов та О. Сечейко (2024) акцентують на необхідності інтеграції травмоорієнтованих знань у підготовку практичних психологів. І. Литвиненко та А. Венгер (2018) виділяють специфіку підготовки до роботи в пенітенціарній системі. Ю. Тодорцева та Є. Кар (2019) підкреслюють важливість мобільності й стресостійкості. О. Василенко та С. Горбань (2024) наголошують на емпатійному підході й кризовому втручанні. О. Діденко, С. Яланська та В. Анушкевич (2024), а також Р. Сірко та О. Баклицька (2022) зосереджуються на адаптації фахових освітніх програм до умов війни. К. Кальницька (2014) і В. Бондаровська (2014) пропонують соціально- психологічні технології й реабілітаційні стратегії.

На міжнародному рівні увага приділяється мультидисциплінарному підходу в терапії жінок, які постраждали від сексуального насильства, а також ефективності навчання фахівців із психічного здоров'я (Vranda et al., 2022; Molero-Zafra, et al., 2024).

Попри наявність цінних емпіричних і методологічних напрацювань, недостатньо опрацьованими залишаються питання інтеграції кризоорієнтованої моделі освіти, правової чутливості та емпатійного

моделювання підтримувальної взаємодії у підготовці психологів до роботи з жінками, що мають досвід сексуального насильства в умовах війни.

Мета нашої роботи – аналіз практичної реалізації кризоорієнтованої освітньої моделі у контексті забезпечення професійної психологічної підтримки жінок із травматичними життєвими сценаріями.

Методи

Методологічна стратегія дослідження була заснована на поєднанні загальнонаукових принципів об'єктивності, конкретності, системності та контекстуального аналізу з акцентом на досвіді учасників навчання у рамках діяльності «Школи екстремальної та кризової психології».

Методологічна основа включала методи теоретичного пізнання (аналіз, синтез, абстрагування, порівняння) дозволили сформуванню комплексного уявлення про масив необхідних знань для фахівців, які працюють з жінками з

травматичними життєвими сценаріями. Особливе значення у дослідженні мав системний метод, що дав змогу охопити міжрівневу складність освіти фахівців, що перебували на етапі підвищення професійної компетентності. Використано метод опитування з метою оцінки запитів, рівня підготовки, очікувань учасників «Школи екстремальної та кризової психології»

Методична парадигма дослідження враховувала освітній контекст реалізації програми «Школа екстремальної та кризової психології», в якій було апробовано дієвість моделі інтегративної психологічної підтримки, що поєднує когнітивно-афективний аналіз, кризову інтервенцію та етичну чутливість як ключові елементи ефективного реагування на наслідки травматичного сексуального досвіду.

Результати

У контексті сучасних викликів, спричинених як повномасштабною війною, так і зростанням рівня гендерно зумовленого насильства, особливої актуальності набуває розробка й реалізація кризоорієнтованих моделей психологічної освіти, орієнтованих на підтримку жінок із травматичними

життєвими сценаріями. Міждисциплінарна навчальна програма «Школа екстремальної та кризової психології» створена як відповідь на потребу у фаховій підготовці спеціалістів, здатних надавати ефективну психологічну допомогу в умовах надзвичайного психоемоційного навантаження та порушеного базового відчуття безпеки у жінок, які пережили сексуальне насильство.

Учасники «Школи екстремальної та кризової психології», яка тривала з 2024 по 2025 рік, репрезентують професійне середовище, що функціонує на перетині психологічної допомоги, соціальної підтримки та педагогіки, із домінуванням фахівців, які мають безпосередній контакт з людьми у кризових ситуаціях. Основу контингенту склали практикуючі психологи, які становлять переважну більшість – понад три чверті всіх слухачів. Інша частина учасників представлена соціальними працівниками, корекційними педагогами, педагогічними працівниками закладів освіти та здобувачами вищої освіти.

Відповідно це дозволяє стверджувати, що Школа об'єднала фахівців, дотичних до системи надання допомоги постраждалим у кризових умовах, із різними рівнями академічної та професійної підготовки, що зумовлює потребу у системному підвищенні кваліфікації через інтегративні освітні моделі.

Більшість учасників пов'язана з державною інституційною мережею: понад 80% працюють у державних установах, що свідчить про зацікавленість і готовність держави підвищувати якість реагування на кризові виклики. Щодо професійного досвіду, то майже половина слухачів мають більше 5 років стажу у відповідній сфері. Водночас до Школи залучено значну частку молодих спеціалістів та тих, хто лише розпочинає власний професійний шлях – понад 40% учасників мають стаж менш як 3 роки, що створює особливу потребу в методичній підтримці та супроводі, зокрема у питаннях, що стосуються роботи з жінками, які пережили сексуальне насильство.

Важливою характеристикою аудиторії є неоднорідність у досвіді надання допомоги жінкам, які зазнали сексуального насильства. Третина учасників має досвід роботи з цією категорією, однак значна частина з них працює з постраждалими лише протягом кількох місяців. Тривалий досвід (понад 3 роки) мають лише поодинокі фахівці. З огляду на складність і делікатність цієї тематики, обмеженість практичного досвіду посилює запит на поглиблене професійне навчання. Серед тих, хто вже працює з такими кейсами, приблизно 40% спеціалізуються на кризовій допомозі, трохи більше третини займаються психотерапевтичною роботою, що свідчить про необхідність міждисциплінарного підходу та залучення фахівців різних рівнів втручання.

Абсолютна більшість (понад 90%) учасників школи чітко усвідомлюють потребу у додатковій підготовці, що є важливим індикатором їхньої професійної відповідальності та відкритості до вдосконалення. Сформовано й достатньо чітке уявлення щодо критеріїв компетентності викладача, який може здійснювати навчання за тематикою кризового супроводу постраждалих від сексуального насильства: це має бути фахівець з вищою освітою у сфері психології чи соціальної роботи, з обов'язковим практичним досвідом безпосередньої роботи з постраждалими. Додатковим, проте не менш значущим критерієм, визначається досвід тренерської діяльності. Ці уявлення формують своєрідний еталон професійної моделі провідника освітнього процесу у сфері кризової психології, орієнтованої на роботу з травматичними життєвими сценаріями, зокрема сексуального характеру.

Ключовим компонентом навчальної програми стало поглиблене вивчення механізмів первинного психологічного реагування у випадках сексуального насильства. Зокрема, значну увагу було зосереджено на психопатологічному аналізі симптомокомплексів посттравматичного стресового розладу, комплексної психологічної травми, дисоціативних проявів, а також таких вторинних наслідків, як соматична відчуженість,

соціальна ізоляція та заморожене горе. Це дало змогу учасникам програми не лише поглибити власне розуміння патопсихологічних процесів, а й засвоїти практичні інструменти для стабілізації психоемоційного стану жінок у перші години після травматичної події.

У межах реалізації моделі кризоорієнтованої освіти значну роль відігравали елементи інтерактивного навчання, супервізійний аналіз кейсів, робота з правовими аспектами підтримки постраждалих від сексуального насильства та розвиток емпатійної компетентності. Інтеграція цих компонентів у програму сприяла формуванню у слухачів не лише когнітивного розуміння проблематики, а й розвитку емоційної чутливості, толерантності до травми та здатності до побудови підтримувальної терапевтичної взаємодії.

У межах лекції, проведеної в рамках «Школи екстремальної та кризової психології», реалізованої за підтримки Благодійної організації «БФ «Безпечне майбутнє» спільно з ЮНІСЕФ, розглянуто одну з найбільш чутливих і складних тем – перша психологічна допомога жінкам, які зазнали сексуального насильства. Актуальність теми зумовлена високим рівнем травматизації жіночої частини населення в умовах війни та внутрішньої дестабілізації, що супроводжується збільшенням випадків сексуального насильства як інструменту гібридного терору, контролю та знеособлення. Цей вид насильства має не лише фізичні, а й глибокі психоемоційні, соціальні та духовні наслідки.

На початку лекції було окреслено понятійне поле, в межах якого визначено поняття «сексуальне насильство». Підкреслено важливість розмежування сексуального насильства від сексуальних домагань, зґвалтування, інцесту, експлуатації тощо, з огляду на те, що кожен з цих типів травматичного досвіду потребує відповідного психологічного підходу.

Ключовий зміст лекції було присвячено практиці надання першої психологічної допомоги жінкам із травматичними сценаріями після

сексуального насильства. У ході лекції було акцентовано увагу на діагностичних критеріях посттравматичного стресового розладу, особливо його комплексної форми, яка є типовою для жінок, що пережили систематичне насильство. Слухачі ознайомились із характеристиками ретравматизаційних флешбеків, нічних кошмарів, симптомів гіперзбудження, уникання травматичних нагадувань, а також із порушеннями сну та тривалими психоемоційними розладами.

Особливо докладно розкрито феномен комплексної травми, що супроводжується глибокою афективною дестабілізацією, порушенням особистісної цілісності, а також хронічним почуттям безпорадності. У межах лекції розглядалися поширені дисоціативні прояви, включаючи дереалізацію, деперсоналізацію, амнезію, які функціонують як захисні, проте водночас – дезінтеграційні реакції психіки. Значна увага приділена психосоматичним маркерам травми: тілесній відчуженості, соматичним скаргам без органічної основи, порушенням репродуктивної функції та зниженню вітальності. Присутні учасники обговорювали деструктивні психологічні наслідки сексуальної травми у вигляді глибокого почуття сорому, провини, втрати базової довіри до світу та хронічного зниження самооцінки.

Окремим змістовим блоком лекції стало висвітлення феномену замороженого горя – одного з найбільш складних і малодіагностованих станів у посттравматичних пацієнток. Пояснено, як блокування природного процесу переживання втрати призводить до емоційного оніміння, редукції почуттєвої сфери, втрати контакту з афективними переживаннями. Лекторка підкреслила типові стратегії подолання, серед яких домінують уникнення, соціальне відсторонення, гіперпильність та поведінкові девіації. Учасники мали змогу проаналізувати механізми виникнення таких станів, а також ознайомитися з базовими принципами їх психотерапевтичної корекції.

Лекційний блок було завершено підкресленням важливості кризоорієнтованої допомоги, яка поєднує глибоку емпатійну залученість, валідацію досвіду пацієнтки, створення безпечного терапевтичного простору та послідовну інтеграцію травматичного досвіду в наратив ідентичності. Слухачі отримали алгоритм реагування у перші години після травматичної події та рекомендації щодо емоційної стабілізації, що становить важливий практичний інструмент у роботі з жінками, які пережили сексуальне насильство.

У лекції особлива увага приділялась етичним та професійним межах надання першої психологічної допомоги, зокрема, повазі до темпу розкриття досвіду жінкою, відмові від повторної травматизації у процесі опитування, важливості визнання права жінки не розповідати та не обговорювати досвід, а також обов'язковості дотримання принципу конфіденційності, інформованої згоди та неперехресного втручання. Акцент здійснено на необхідності формування психологом особистісної стійкості до контрпереносних реакцій, профілактики синдрому співпереживання та вторинної травматизації.

Завершальним аспектом лекції стало окреслення значення кризоорієнтованої освітньої моделі у підготовці фахівців, яка передбачає поєднання науково-обґрунтованого знання, практичних навичок та етичного чуття. Такий підхід сприяє формуванню не лише фахової компетентності, а й глибокого розуміння цінності людського досвіду в його травматичній унікальності, що є ключовим у наданні якісної підтримки жінкам, які постраждали від сексуального насильства. Цей напрям є стратегічно важливим у межах реалізації Всеукраїнської програми ментального здоров'я «Ти як?» як

одного з пріоритетних напрямів соціально-психологічного відновлення національної спільноти в умовах війни.

Обговорення

Динамічне поєднання теоретичного та практичного контенту

забезпечило не лише розширення знань учасників щодо діагностичних ознак ПТСР, комплексної травми, дисоціативних розладів та феномену замороженого горя, але й сприяло засвоєнню практичних інструментів емоційної стабілізації, алгоритмів першого психологічного реагування та протоколів етичної взаємодії. Найбільш запитаними є ті освітні компоненти, які безпосередньо орієнтовані на кризову практику та дають змогу опрацьовувати випадки глибокої травматизації в умовах війни, що супроводжується високим ризиком рецидиву психоемоційних порушень. Неоднорідність професійного досвіду учасників та їх мотивація засвідчують важливість диференціації змісту програм відповідно до рівня фахової готовності, зокрема для фахівців із початковим стажем. У свою чергу, високий рівень саморефлексії, емпатійна налаштованість і сформований запит на якісну кризову освіту вказують на існування активного професійного середовища, готового до поглибленого опанування специфіки роботи з жінками, що пережили сексуальне насильство. Позитивна динаміка освітнього процесу, виявлена впродовж програми, дає підстави стверджувати про результативність моделі, побудованої на інтеграції міждисциплінарних знань, етичної чутливості та інтенсивної практичної орієнтації.

Відповідно освітня ініціатива, реалізована в межах Школи, не лише відповідає актуальним викликам воєнного часу, а й створює передумови для подальшого розширення кризоорієнтованої психологічної освіти як ключового ресурсу соціально-психологічного відновлення жіночого населення, яке зазнало глибокої травматизації.

Висновки

Отже, аналіз складу та професійного досвіду учасників «Школи екстремальної та кризової психології» підтверджує наявність системної потреби у спеціалізованому навчанні для фахівців, які працюють або планують

працювати з постраждалими від сексуального насильства. Незважаючи на

домінування у складі слухачів фахівців із психологічною освітою, спостерігається значна нерівномірність у рівні їхньої практичної підготовки, особливо в частині роботи з надзвичайно вразливими категоріями. Водночас висока мотивація до вдосконалення та усвідомлення необхідності додаткової підготовки свідчить про потенціал до формування спільноти професійно відповідальних спеціалістів кризового профілю.

Конфлікт інтересів. Автори повідомляють про відсутність конфлікту інтересів.

References

Adams, A. E., & Beeble, M. L. (2019). Intimate partner violence and psychological well-being: Examining the effect of economic abuse on women's quality of life. *Psychology of Violence, 9* (5), 517–525.

Akca, D., Larivière, C. D., & Eastwood, J. (2021). Assessing the efficacy of investigative interviewing training courses: A systematic review. *International Journal of Police Science & Management, 23* (1), 73–84. <https://doi.org/10.1177/14613557211008470>

Austin, A. E., Shanahan, M. E., Barrios, Y. V., & Macy, R. J. (2017). A Systematic review of Interventions for Women Parenting in the context of Intimate Partner Violence. *Trauma Violence & Abuse, 20* (4), 498–519. <https://doi.org/10.1177/1524838017719233>

Barrington, A. J., & Shakespeare-Finch, J. (2012). Working with refugee survivors of torture and trauma: An opportunity for vicarious post-traumatic growth. *Counselling Psychology Quarterly, 26* (1), 89–105. <https://doi.org/10.1080/09515070.2012.727553>

Bassuk, E. L., Unick, G. J., Paquette, K., & Richard, M. K. (2017). Developing an instrument to measure organizational trauma-informed care in human services: The TICOMETER. *Psychology of Violence, 7* (1), 150–157. <https://doi.org/10.1037/vio0000030>

Bersoff, D. N., Goodman-Delahunty, J., Grisso, J. T., Hans, V. P.,

Poythress, N. G., & Roesch, R. G. (2019). Training in law and Psychology. *Routledge eBooks*. 481–490. <https://doi.org/10.4324/9781351161565-26>

Coleman, A. M., Chouliara, Z., & Currie, K. (2018). Working in the field of Complex Psychological Trauma: a framework for personal and professional growth, training, and supervision. *Journal of Interpersonal Violence*, 36 (5–6), 2791–2815. <https://doi.org/10.1177/0886260518759062>

Cook, J. M., Newman, E., & Simiola, V. (2019) Trauma training: Competencies, initiatives, and resources. *Psychotherapy*, 56 (3). 409–421.

Cummings, C., Singer, J., Hisaka, R., & Benuto, L. T. (2018). Compassion satisfaction to combat Work-Related burnout, vicarious trauma, and secondary traumatic stress. *Journal of Interpersonal Violence*, 36 (9–10), 5304–5319. <https://doi.org/10.1177/0886260518799502>

Didenko, O., Yalanska, S., & Anushkevych, V. (2024) Pidhotovka maibutnikh psikhologiv zatrebuvanykh na rynku pratsi v movakh voiennoho ta povoiennoho chasu [Training future psychologists in demand on the labour market in times of war and post-war]. *Vytoky pedahohichnoi maisternosti*, (34). 50–55. <https://doi.org/10.33989/2075-146x.2024.34.317982> [in Ukrainian].

Donahue, S., Schwien, M., & LaVallee, D. (2018). Educating emergency department staff on the identification and treatment of human trafficking victims. *Journal of Emergency Nursing*, 45 (1), 16–23. <https://doi.org/10.1016/j.jen.2018.03.021>

Fischer, K. R., Bakes, K. M., Corbin, T. J., Fein, J. A., Harris, E. J., James, T. L., & Melzer-Lange, M. D. (2018). Trauma-Informed care for violently injured patients in the emergency department. *Annals of Emergency Medicine*, 73 (2), 193–202. <https://doi.org/10.1016/j.annemergmed.2018.10.018>

Franklin, C. A., Garza, A. D., Goodson, A., & Bouffard, L. A. (2019). Police Perceptions of Crime Victim Behaviors: A Trend analysis exploring mandatory training and knowledge of sexual and domestic violence survivors' trauma responses.

Crime & Delinquency, 66 (8), 1055–1086. <https://doi.org/10.1177/001128719845148>

Gerber, L., Hlavac, J., Shepherd, I., McIntosh, P., Avella, A. A., & Cho, H. (2021). *Stepping into the Future: Virtual Reality Training for Community Interpreters Working in the Area of Family Violence*. Retrieved from www.jostrans.org. <https://doi.org/10.26034/cm.jostrans.2021.044>

Hameed, M., O'Doherty, L., Gilchrist, G., Tirado-Muñoz, J., Taft, A., Chondros, P., Feder, G., Tan, M., & Hegarty, K. (2020) Psychological therapies for women who experience intimate partner violence. *Cochrane Library*, 7. Retrieved from <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC7390063/>

Hart, S. D., & Boer, D. P. (2020). Structured Professional Judgment Guidelines for Sexual Violence Risk Assessment. *Routledge eBooks*, 322–358. <https://doi.org/10.4324/9781315518374-18>

Hester, M., & Lilley, S. (2017). More than support to court. *International Review of Victimology*, 24 (3), 313–328. <https://doi.org/10.1177/0269758017742717>

Hopper, E. K. (2019). Trauma-Informed Psychological Assessment of Human trafficking survivors. *Routledge eBooks* 6–24. <https://doi.org/10.4324/9781315203904-2>

Kalnytska, K. O. (2014) Sotsialno-psykholohichni tekhnolohii roboty z zhinkamy-zhertvamy nasylstva v simi ta cholovikamy-kryvdnykamy [Socio-psychological technologies for working with women victims of domestic violence and male perpetrators]. *Visnyk Chernihivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu. Serii: Psykholohichni nauky*, 121. 143–148. [in Ukrainian].

Kalra, N., Hooker, L., Reisenhofer, S., Di Tanna, G. L., & García-Moreno, C. (2021). Training healthcare providers to respond to intimate partner violence against women. *Cochrane Library*, 5. Retrieved from <https://www.cochranelibrary.com/cdsr/doi/10.1002/14651858.CD012423.pub2/full>

<https://doi.org/10.1002/14651858.cd012423.pub2>

Keynejad, R. C., Hanlon, C., & Howard, L. M. (2020). Psychological interventions for common mental disorders in women experiencing intimate partner violence in low-income and middle-income countries: a systematic review and meta-analysis. *The Lancet Psychiatry*, 7 (2), 173–190. [https://doi.org/10.1016/S2215-0366\(19\)30510-3](https://doi.org/10.1016/S2215-0366(19)30510-3)

Kim, J., Chesworth, B., Franchino-Olsen, H., & Macy, R. J. (2021). A scoping review of vicarious trauma interventions for service providers working with people who have experienced traumatic events. *Trauma Violence & Abuse*, 23 (5), 1437–1460. <https://doi.org/10.1177/1524838021991310>

Комплексна Програма коректсiино-реабiлiтатсiиноi роботy з дiвчатamy (14–18 рокiв) та жiнкamy, yакi Perezhyly насылство або належат до групы рyzыку: iнформатсiино-методычнi матерiалы [Comprehensive Programme of Correctional and Rehabilitation Work with Girls (14–18 years old) and Women Who Have Experienced Violence or Belong to a Risk Group: Information and Methodological Materials] (2014) / за zah. red. Bondarovskoi V. M., Zhuravel T. V., Pylypas Yu. V. Kyiv: TOV «Vydavnychiy dim «Kalyta». [in Ukrainian].

Lassiter, B. J., Bostain, N. S., & Lentz, C. (2018). Best practices for Early Bystander Intervention Training on workplace intimate partner violence and workplace bullying. *Journal of Interpersonal Violence*, 36 (11–12), 5813–5837. <https://doi.org/10.1177/0886260518807907>

Lavoie, J., Dickerson, K. L., Redlich, A. D., & Quas, J. A. (2019). Overcoming disclosure reluctance in youth victims of sex trafficking: new directions for research, policy, and practice. *Psychology, Public Policy, and Law*, 25 (4), 225–238. <https://doi.org/10.1037/law0000205>

Lundh, A. A., Tannlund, C., & Ekwall, A. (2022). More support, knowledge and awareness are needed to prepare emergency department nurses to approach potential intimate partner violence victims. *Scandinavian Journal of Caring Sciences*, 37 (2), 397–405. <https://doi.org/10.1111/scs.13123>

Lupanov, K. V., & Secheiko, O. V. (2024). Suchasni vyklyky v protsesi

pidhotovky praktychnykh psykholohiv [Current challenges in the training of practical

psychologists]. *Psykholohichna dopomoha v Ukraini: problemy pidhotovky ta profesiinoi diialnosti fakhivtsiv. Materialy naukovopraktychnoi konferentsii, 1 lystopada 2024 roku. 146–148.* [in Ukrainian].

Lytvynenko, I. S., & Venher, A. S. (2018). Osoblyvosti profesiinoi pidhotovky studentiv-psykholohiv do roboty v penitentsiarnii systemi [Features of professional training of psychology students for work in the penitentiary system]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Seriia «Psykholohichni nauky», (5), 182–188.* [in Ukrainian].

Medeiros, K., Griffith, J. (2019) #Ustoo: How I-O psychologists can extend the conversation on sexual harassment and sexual assault through workplace training. *Industrial and Organizational Psychology, 12 (1), 1–19.* doi: 10.1017 / iop.2018.155 Michalchuk, S., & Martin, S. L. (2018). Vicarious resilience and growth in psychologists who work with trauma survivors: An interpretive phenomenological analysis. *Professional Psychology Research and Practice, 50 (3), 145–154.* <https://doi.org/10.1037/pro0000212>

Molero-Zafra, M., Fernández-García, O., Mitjans-Lafont, M. T., Pérez-Marín, M., & Hernández-Jiménez, M. J. (2024). Psychological intervention in women victims of childhood sexual abuse: a randomized controlled clinical trial comparing EMDR psychotherapy and trauma-focused cognitive behavioral therapy. *Frontiers in Psychiatry, 15.* <https://doi.org/10.3389/fpsy.2024.1360388>

Orang, T., Ayoughi, S., Moran, J. K., Ghaffari, H., Mostafavi, S., Rasoulia, M., & Elbert, T. (2018). The efficacy of narrative exposure therapy in a sample of Iranian women exposed to ongoing intimate partner violence – A randomized controlled trial. *Clinical Psychology & Psychotherapy, 25 (6), 827–841.* <https://doi.org/10.1002/>

cpp. 2318

Scheel, M. J., Stabb, S. D., Cohn, T. J., Duan, C., & Sauer, E. M. (2018). Counseling Psychology Model Training program. *The Counseling Psychologist*, 46 (1), 6–49. <https://doi.org/10.1177/0011000018755512>

Sirko, R. I., & Baklytska, O. P. (2022) Teoretychni aspekty profesiinoi pidhotovky maibutnikh psykholohiv do ekstremalnoi diialnosti: vitchyzniani ta zarubizhnyi dosvid [Theoretical aspects of professional training of future psychologists for extreme activities: domestic and foreign experience]. *Perspektyvy ta innovatsii nauky*, 7 (12). 592–602. [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-7\(12\)-592-602](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-7(12)-592-602) [in Ukrainian].

Souto, V. S., & Castelar, M. (2020) Psychologists in the specialized care services for women victims of violence. *Psicologia em Estudo*. 25. Retrieved from <https://www.scielo.br/j/pe/a/s8X7xy4TQTKzNCRCKQKLNfR/?format=pdf&lang=en>

Sullivan, C. M., Goodman, L. A., Virden, T., Strom, J., & Ramirez, R. (2018). Evaluation of the effects of receiving trauma-informed practices on domestic violence shelter residents. *American Journal of Orthopsychiatry*, 88 (5), 563–570. <https://doi.org/10.1037/ort0000286>

Todortseva, Yu. V., Kara Ye. V. (2019) Osoblyvosti pidhotovky maibutnikh sotsialnykh pratsivnykiv ta psykholohiv do profesiinoi mobilnosti u protsesi roboty z zhinkamy, shcho postrazhdaly vid domashnoho nasylstva [Features of training future social workers and psychologists for professional mobility in working with women who have suffered from domestic violence] *Innovatsiina pedahohika* 13, 1. 167–171. <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2019-13-1-36> [in Ukrainian].

Vasylenko, O., & Horban, S. (2024) Osoblyvosti diialnosti psykholoha z zhertvamy domashnoho nasylstva [Features of the psychologist's work with

victims of domestic violence]. *Psychology Travelogs*, 3. 77–85. <https://doi.org/10.31891/PT-2024-3-8> [in Ukrainian].

Vilariño, M., Amado, B. G., Vázquez, M. J., & Arce, R. (2018). Psychological harm in women victims of intimate partner violence: Epidemiology and quantification of injury in mental health markers. *Psychosocial Intervention*, 27 (3), 145–152. <https://doi.org/10.5093/pi2018a23>

Vranda, M. N., Kumar, C. N., & Janardhana, N. (2022) Development and training of mental health professionals in providing psychological intervention and support for women survivors of intimate partner violence – A pre-post evaluation study. *Industrial Psychiatry Journal*, 31 (2). 325–330.

Ця робота ліцензується відповідно до Creative Commons Attribution 4.0 International License.

*Авторське право (c) 2025 Yalanska Svitlana Яланська Світлана,
Sharoval Yana Шаповал Яна*

Отримано: 06.09.2025

Відрецензовано: 27.09.2025

Опубліковано: 30.09.2025

DOI: <https://doi.org/10.31108/3.2025.9.2.4>